

ORHAN PAMUK

Kafamda Bir Tuhaflık ve öteki konular...

Mesele duyguyu, ruh halini vermek...

ROMANIN KAVRAYABİLECEĞİ HAYATLAR.

Kafamda Bir Tuhafılık yayımlandı ve tartışılmaya başladı. Altı yıl aradan sonra yayımlanan yeni bir Orhan Pamuk romanı her zaman önemlidir. Hem ne anlattığı hem nasıl anlattığı merak edilir. Orhan Pamuk bu kez büyük bir hikâye anlatıyor. Ülkenin en önemli kırk yılını konu ediyor. Onunla yeni romanını konuşurken öteki başka konuları da tartıştık. Kalıcı olacağını düşündüğümüz, olabildiğince kapsamlı bir söyleşi yaptık.

SEMİH GÜMÜŞ
Fotoğraflar AYDIN ÇETİNBOSTANOĞLU

Orhan, *Kafamda Bir Tuhafılık*, *Masumiyet Müzesi*'nden bu yana altı yıl geçtikten sonra yayımlandı. Bu zaman içinde müzeyle uğraştın. Bu romanına çok önemli bir zaman verdiğini biliyorum. Ben şunu sormak istiyorum: Bir romancı altı yıllık bir zamanı, aslında bu arada kaybedilmiş bir zaman da sayar mı, yani uzun bir zaman sayar mı?

Kederli ve sıkıntılı bunaldığım zamanlarda kendime sorduğum en önemli soruyu sordun bana. Bu yalnızca *Masumiyet Müzesi*'nin müze bölümünü yapmakla ilgili bir soru da değil. İçimde yatan, ne bileyim, sanatçı, ressam, yani plastik sanatçının, bu arzusun romancılığına ne kadar zararlı olduğu, ne kadar vakit kaybına yol açtığı sorusu. Birinci cevap: Ne yapayım, ben böyleyim. İkinci cevap: Yapıyorum yapıyorum resmi, sonra pişman oluyorum, bir daha yapmam diyorum ama gene yapmak istiyorum. Üçüncü cevap: *Masumiyet Müzesi* fikrini, kavramını çok düşünmüştüm.

Artık yapmam gerekiyordu ama dediğin doğru. Bu kitabın arkasında, her kitabımda olduğu gibi uzun yıllar var. Altı yıl şu anlamda doğru: Ben *Masumiyet Müzesi*'ni ilk 2008 Mayıs'ında bitirdim. 2008 Mayıs'ında bakıyorum bu kitap için not almaya, çalışmaya, fikir geliştirmeye başlamışım. Ama sonra yalnızca bununla meşgul olmadım. *Masumiyet Müzesi*'nin inşa, sanat, ne bileyim, tasarım, uygulama, resim, yönetim kısmı var. Harvard Üniversitesi'nde verdiğim dersler de yüz elli sayfalık bir kitap oldu. Onları yazmak, orada bir sömestr bulunmak. Bütün bunlar iki yıla yakın zamanımı aldı. Bu kitabın hakkı üç buçuk dört yıldır. Bir de herkesin dediği, benim de katıldığım konu: Nişantaşlı Orhan'ın, hayatta uzaktan gördüğü bütün bu insanların ruhuna girmek için çalışması, hem çalışıp hem araştırması lazım, hem de hayal gücünü çalıştırması, o da kolay olmadı. Bunların hepsi bu süreyi uzattı. Bir de kendimi çok kandırdım. Bu kitabı daha evvel yayımlayabilirdim. Daha uzun olurdu ve istemedim. Sonra kıyamadım, kıyamadıkça pıntıleştirdim, kitabı

Gidip de tarihte o zaman ne olmuş diye bakmadım. Benim yaptığımı dünyada, ciddi ülkelerde bütün romancılar yapıyor. Roman yazıyorsan yapıyorsun zaten. Kahramanlarımın inandırıcı olması biraz da bu araştırmayla oldu. Bu da sabır ve hayal gücüyle ilgili bir şey.

daha da güzel yapayım, daha da güzel yapayım diye yeniden yeniden yazdım ve uzadı. Kitabı yayımlamadan önceki son altı ayda artık kitabımı çıkarmadığım için utanıyordum, bir romancı olarak.

Öteki bütün özelliklerinin yanında, *Kafamda Bir Tuhaflık*'a bir dönem romanı diyebiliriz. Bir dönem romanı ama bana sorarsan bu ülkenin belki de en önemli ve en yoğun kırk yılı anlatılıyor, romanın arka planında. Mevlut'un hayatının kırk yılını, bu kırk yıla yerleştirmek için ciddi bir araştırma yapmak gerekiyordu. Romanın tasarısını yaparken çeşitli güçlükler de oldu elbette.

Şimdi ama araştırma deyince, *Benim Adım Kırmızı*'daki gibi bir araştırma değil bu. Çünkü ben bu dönemde yaşadım, araştırdığım konuları zaten dışardan biliyordum. Gidip de tarihte o zaman ne olmuş diye bakmadım. Araştırma diyebileceğim şu işleri yaptım. Birincisi, pek çok bozacı, yoğurtçu, satıcı ile doğrudan

kendim konuştum. Bir noktadan sonra Boğaziçi Üniversitesi'nden, başka yerlerden birtakım genç arkadaşlar da benim için konuştu ve onların konuşmalarını daktilo edip önüme koydular. Bir de şehrin içinde yaşamadığım 1 Mayıs, Sultanbeyli mahallelerini romanıma koymadım ama, Gazi Mahallesi ve bunun gibi çeşitli mahallelerle ilgili monograflar okudum. İkincisi, dünya şehirleşme edebiyatı teorisini okudum. Bir sürü şey görüyorsun da, bunlardan hangisi ortak, ben onlara dikkat ettim. Bu kadar. Ama evet, Mevlut lokantada çalışıyor, ben de, bir sürü kişi de garsonlarla konuştu. Bir lokantadaki hiyerarşiyi anlıyorsun işte: Bulaşıkçı nedir, tabakçı nedir, komi nedir, nasıl çalışırlar, sonra ne zamandan itibaren şefler kendi ekiplerini oluşturur. Bütün bunların tarihi. Bireysel kişilerden takımlar oluşturmalar, hemşerilik bağlarının kırılıp takım bağlarının kurulması falan, bunun gibi bir sürü şeyi konuşa konuşa... Pek çok akade-

mik kâğıt da okudum. Ama çok özel bir araştırmacı değilim ben. Benim yaptığımı dünyada, ciddi ülkelerde bütün romancılar yapıyor. Roman yazıyorsan yapıyorsun zaten. En sonunda bence kahramanlarımın inandırıcı olması biraz da bu araştırmayla oldu. Bu da sabır ve hayal gücüyle ilgili bir şey.

Elbette öyle. Şimdi ben sanıyorum ki bir romancı, özellikle senin anlayışındaki bir romancı, yazacağı romanlar için gerekli araştırmaları yaparken o araştırmalarını anlatmak için değil, kendi yazdıkları romanın gerçekliğini, sağlamlığını kurabilmek, sahiçiliğini gerçekleştirmek için yapar değil mi.

Kendine güvenmek için.

Yani asıl amaç onları anlatmak değildir.

Romanımda bu tür pek çok konuşma var. Mesela, "Yoğurtçunun garibanı bozacı olur." Ben bunu söyleyemezdim. Gariban olmayan, yani akşamları bozacılık yapmayan yoğurtçu da var. Kitabıma aslında Beton kardeşlere örnek olarak giren yoğurtçu. Röportajımızda biraz da şunu demek istiyordu o: Sen şimdi yoğurtçular gariban, fakir diye bakıyorsun bize, hayır ben köşeyi döndüm, herkes de aynı değil, diyordu, hoşuma gitti.

**Ayrıca büyük ve çok önemli bir dönemi, yu-
karıdakiler üzerinden anlatmıyorsun da, en
alttakiler üzerinden anlatıyorsun.**

Aynen.

Bu da romanın bir özelliği.

Özelliği ama başlangıçta en altta onlar. Sonra yavaş yavaş, bazıları hızlı, yukarı çıkıyorlar ve en alttakilerden herkes gibi uzaklaşıyorlar. En alttakileri bizde melodrama düşmeden anlatmak çok zor. Mevlut ve ailesinin baştan sona en altta kalacağı bir hikâye anlatmak istemezdim, çünkü o çok melodramatik ve acıma hislerimize dönük olurdu. Ben onun peşinde değildim.

Romanın adındaki tuhaflik sözcüğü bir şeyler çağırıştırıyor ama tam olarak anlamak mümkün değil. Romanı okuyunca anlıyoruz onu. Bu tuhaflik, Mevlut'un yaşadığı hayatın içinde, onun hayatı çevresindeki somut olaylardan gelen bir tuhaflik. Nerden başlıyor, çok konuşuldu, okurlar da artık biliyor: Mevlut'un aşk mektupları yazdığı Samiha'yı değil de yanlışlıkla Rayiha'yı kaçırmaması ilk tuhaflığı; ondan sonra ikinci tuhaflik, bir yandan amca oğlu ülkücü Korkut ve Süleyman'la geceleri duvarlara yazı yazmaya çıkarken öbür yandan en yakın arkadaşı Ferhat'la afişlemelere çıkıyor. Bu türden bir dizi tuhaflik...

Ama bu ikincisini çok tuhaflik olarak görmem. Çünkü Mevlut en sonunda şehre gelmiş, şehirde tutunmak isteyen birisi. Belki gönlü o sırada Ferhat'tan yana ama şehirde tutunması için de akrabalarından yana olması, onlarla iyi geçinmesi gerekiyor. Mevlut bu

Mevlut ve ailesinin baştan sona en altta kalacağı bir hikâye anlatmak istemezdim, çünkü o çok melodramatik ve acıma hislerimize dönük olurdu. Ben onun peşinde değildim.

çelişkiyi ahlaki sorun yapmadığı için bize tuhaf geliyor ama Mevlut'a tuhaf gelmiyor. Doğayısıyla bunu büyük bir tuhaflık olarak görmüyorum. Ama daha önemli bir konuyu açtın bana. Kitaplarımın adlarını kitap ne kadar açıklıyor ya da bana kitabımın adını açıklamak ne kadar düşer. Bir örnek vereyim: *Masumiyet Müzesi*. Çok tipik soru, senin soruna tekabül eden: Buradaki kastettiğimiz masumiyet Füsün'un bekâreti mi? Benim verdiğim cevap: "Yalnız o değil, televizyona her akşam dalgın dalgın bakan insanların saflığı. Sınıflarüstü zengin de, Kemal'in annesi de, yani Füsünlar da bakıyor." Ama böyle de, şimdi bunu söyler söylemez de hep pişmanlık kaplar içimi. Çünkü kitabımın adının biraz daha esrarengiz olmasını isterdim. Ben kelimelerle kitabımın başlığını tüketmek istemem. Lisede bir öğretmenimiz vardı, "Hocam şu soruyla ne demek istediniz," deyince, "Sorular kâğıtta," derdi. Ben de başlık kâğıtta diyeyim. **Şimdi bu kadar büyük ve önemli, içinde bir**

Henry James'in söyleyişyle, hikâyeyi görürsek daha güçlü bir gerçeklik duygusu uyandırırız.

dizi önemli önemsiz olayı, gelişmeyi barındıran bir dönemi anlatmak için akla gelen en uygun anlatım biçimi üçüncü kişi ağzından anlatmak gibi geliyor. Burada da bir üçüncü kişi anlatıyor elbette, bunun üzerinde daha çok durulmasında yarar görüyorum ben. Üçüncü kişi anlatıcının yanı sıra, kişiler sırayla söz alıyor, kendi duygularını, düşüncelerini, ötekiler hakkındaki düşüncelerini dile getiriyor. Bunun pek rastlamadığımız bir teknik olduğunu sen de söylüyorsun. Bundan biraz söz eder misin.

Bu kitaba başladığımda aslında bütün kitabı üçüncü tekil şahısla anlatacaktım. Epeyce, neredeyse yarısını yazdım. Fakat bir eksiklik hissediyordum. Mevlut dışındaki diğer kahramanların içine yeterince hızla giremiyordum, onların derinliğini veremiyordum. Ve sonra bir gün aklıma bunu denemek geldi. Hiçbir örneği yok gerçekten de.

Aslında üçüncü kişi anlatımında bu hep bir sorun olur zaten.

Evet, çünkü üçüncü tekil şahıs anlatım bile, anlattığınız ayrıntıları birisinin gözünden anlatmaya çalışır. Yani üçüncü tekil şahıs anlatımında bile birinci tekil şahıs gibi, aynen bir kahramanın görebileceği şeyler bir kahramanın bakış açısından olayları toparlar ya da Henry James'in söyleyişle, hikâyeyi görürsek daha güçlü bir gerçeklik duygusu uyandırırız. Ama bu romanda olduğu gibi, başka işler yapan Mevlut'un etrafını kuşatan, derinleştiren, zenginleştiren bütün âlemi görmek istiyordum. Onları da üçüncü tekil şahısla yazdım. Kitabın yarısını geçmiştim ki bir eksiklik, fazla otoriter ve arkadan bakan yazar sesi gördüm ve öğrendiklerim, evet kâğıt üzerinde duruyor ama canlanmıyordu. Sonra biraz deneyeyim dedim, kendi kendime nasıl tekilleştiririm. O zaman da karışıyor. Üçüncü tekil şahısla anlatırken biri çıkıyor, Ben, ben, demeye başlıyor. Sonra tekrar birinci tekilden üçüncüye geçince ne yapacağız, o zaman nasıl karışmayacaksınız.

Çözümü zor...

Kitapta bir resim var. Kitabın kapağında ki resmin elle çizilmiş. İlk yazımda altta üç yıldız vardı ve o üç yıldızdan sonra, kitapta kinde de öyle, ilk cümle her zaman Mevlut'la başlar. Mevlut'un çizimi var ya, oradan hemen sonraki ilk cümlede her zaman Mevlut geçer yani. Temel kahramanın kim olduğunu... Önce böyle bir çözüm buldum. Sonra

Mevlut'un sesini bir günde bulamadım. Ama şimdi getir Mevlut'u, ahbaplık ettireyim, taklidini bile yapabilirim, Dickens gibi. Oysa ilk seneler hiç olmadı, işte onun için o kadar uzun zaman aldı. Sesini, etrafındaki Süleymanlarla falan didiştire didiştire buldum.

Ara Güler'in bu fotoğrafını kitapta büyütme-ye karar verdim. O fotoğraftan sonra üç yıldızı kaldırdım ve şimdiki biçimi buldum. Biraz Alman gotik harflerin de etkisiyle, kocaman bir harf koyarlar ya, onun gibi. Ara Güler'in bu fotoğrafını kitabın kapağında ya da bir yerinde kullanma fikri de –Ara Güler'den izin aldım bu konuda– herkesin unuttuğu yoğurtçuluk mesleğinin teknik ayrıntılarını bir fotoğrafta göstermeyi sağladı. Onu anlat anlat, kimse anlamıyor. Konuştuğum yoğurtçular bile aralarında, “Şöyle bir alet vardı ya, nedir o, neydi o,” diyorlar birbirlerine. Onlar da unutmuş, ama fotoğraf unutmuyor işte.

Bu arada aklıma geldi. Geçen akşam bir toplantıydık, sokaktan bozacı geçiyordu, orada bulunan herkese, Aklıma Orhan Pamuk geldi, dedim. Ondan sonraki günlerde romanı okuyan bir başka arkadaşla konuştum, o da dedi ki: “Bozacı geçiyordu, aşağıya, Mevlut, diye seslenmek geçti içimden.” Bunlar da çok güzel.

Ben daha güzel bir şey söyleyeyim o zaman. Senin söylediğin bu lafı ben de çok duydum. Tanıdıklar telefon etti: “Ah Orhan, buradan hiç bozacı geçmez ama artık sayende geçiyor. Bir söyleyeyim dedim.” Bunlara benzer şeyleri çok yaşadım. Yapı Kredi'deki arkadaşlar da yaşamış. Onlar da sonra düşünmüşler ki, “Ya gitsek, Vefa Bozacısı'na, bir sorsak, belki haber yaptırarak,” falan. Onlar böyle düşünü-ken, meğer Vefa Bozacısı kızgınmış. Biz bu kadar hizmet ettik sanırken niçin kızgınmış, diye sordum. Çünkü bozanın içinde alkol olduğunu yazmışım. Benim cevabım ne oldu? Yahu alkol olsa bozada, ben bunun romanını yazar mıyım.

Şuradan da geliyor biraz bu. Mevlut artık çok önemli bir roman kahramanı ve bu kısa sürede oldu.

Ben de kendisinden ayrıldığım için çok üzgünüm. Gerçekten şunu anladım: Nasıl *İnce Memed* ikiye, üçü yazıyorsun. Çünkü ben de itiraf edeyim Mevlut'un sesini bir günde bu-

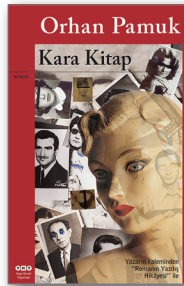
lamadım. Ama şimdi getir Mevlut'u, ahbaplık ettireyim, taklidini bile yapabilirim, Dickens gibi. Oysa ilk seneler hiç olmadı, işte onun için o kadar uzun zaman aldı. İlk seneler böyle hep yazıyor yazıyor, biraz da depresif bir şekilde, ortaya çıkaramıyordum. Sesini, bir de o etrafındaki Süleymanlarla falan didiştire didiştire buldum. O didişme fikrini buldum sonra. Yazarlık böyle işte. O didişmele-ri yapınca konuşmalar canlı olmaya başladı. Ben de onları uzun uzun yazdım. İlk başlarda yer yer kötü kötü konuşmalar, Kemal Sunal gibi bile oldu. Sonunda onları kestim, kestim, yeniden yazdım, yeniden, öyle incelte incelte yazdım.

Ama bu da yazma sürecinde romancının sorunlarından biri. Hani vardır ya eski bir tartışma, bugün neyse ki çok fazla tartışılmıyor, romanda şive kullanmak gibi şeyler. Şive ya da ağız kullanmadan Mevlut'un içsesini yakalamak, onu verebilmek, Mevlut ile bir başka kişi arasındaki farkları verebilmek. Bu bence çok önemli. Üstelik orada Rayiha, Vedita ve Samiha gibi üç ayrı kişilikte kadın da var.

Bir şey dedin, ona girmek istiyorum. Hindistanlı yazar Amitav Ghosh benim arkadaşımdır. Geçen sene buraya, Boğaziçi Üniversitesi'nde konuşma yapmaya çağılmıştı. Bir akşam da yemek yedik. Amitav biliyordu zaten uzun zamandır bu romanı yazdığımı. “Bitiyor en sonunda Amitav, bitiyor,” dedim, bir daha romanımı anlatattım. Amitav da bana aynen senin dediğini dedi. “Peki bu insanlarda şive taklidi yapıyor musun Orhan,” dedi. Ben, “Hayır Amitav,” dedim ve hatırladım ki bir otuz yıl öncesinin romanlarının sorunu bu, artık kalmamıştı bu sorun. Benim de böyle bir derdim olmadı. *Benim Adım Kırmızı*'yı yazarken de bir Osmanlıca şivesi taşıma gayretim yoktu. Mesele duyguyu, ruh halini vermek.

Duyguyu ve bir geçmiş zamanın içinde geçen bir roman yazıyorsanız dönemin ruhunu ve söylemini vermek.

Evet. Bir de şey düşünürüm açıkçası. Aslın-

da farkında değiliz ama galiba son yirmi yılda televizyon yüzünden ve onun sayesinde şivelerimiz, aramızdaki şive farkları azaldı. Tek şiveli bir topluma doğru gidiyoruz ve Anadolu'dan göç edenlerin şivesi artık çok fark edilmiyor, azalıyor. Onun da tek sebebi televizyon bence.

Romanın bir ahlaki sorunu var. Asıl olarak Mevlut ile ilgili. Mevlut kırk yılda yaşanan çok büyük bir değişime, insanlarda yavaş yavaş etkisi görülen yozlaşmaya ayak diretiyor. Üstelik hiçbir şeye sahip olmamasına rağmen ve o gerçekten de iyi bir insan, ahlaklı bir insan olarak kendisini koruyor...

Ama burada kitabımın okurunun Mevlut'u örnek ahlaklı olduğu için sevmesini istemem. Küçük üçkâğıtlar da yapıyor Mevlut. Mevlut'un, kendini kandırdığı, bol bol resmi görüşü var, şahsi görüşü olarak ve inanarak ifade ettiği için bize ahlaklı gözüküyor. Mevlut, bütün hayatı boyunca aynı şeyleri yapabiliyordu, ahlaklı gözükabilir ama sinik biri olabiliyordu. Onun başarısı, bana da cazip gelen yanı, hayatın bütün çirkinliğini görüp asla sinik olmaması, asla küçümseyici, aşağılayıcı olmaması ve bunları büyük değerler olarak görüyorum.

Romanın başka sorunları da var ki senin aslında öteki romanlarında da her zaman taşıdığın kaygıların olarak öne çıkan sorunlar bunlar: gelenek-modernlik, iyi-kötü, kadın-erkek. Baştan yaptığın tasarımlarında bu sorunları bu romanın için de önüne koydun mu?

Hayır ama yeni bir konu bile olsa romancı sezgisiyle, "Ah burada bu konuları iyi ele alabilirim," dersin. Özellikle kadınların ezilmesi, gelenek, modernlik... Hayatımın sonuna kadar bunları yazacağım. Bir konuyu yazarken bu konulara ilgin varsa zaten kafam oralara gidiyor, onu araştırmaya başlıyorum. Bu konuları seviyorum. Şehrin değişimi, şehrin insan ruhu üzerindeki etkileri; kadınların, hepimizin bildiği, aşağılanması, küçümsemesi, hazır kuvvet olarak kullanılması vesaire gibi şeyler... Hepimiz bunları biliyoruz ama üzerinde durmuyoruz. Benim roman da çok durmuyor ama birazcık gösteriyor. En azından bu durumun farkında olan kadınlar yaratmayı seviyorum. Kadınların bu durumun farkında olmasını göstermeyi seviyorum. Kadınların öteki kadınlarla bir milletmiş, ayrı bir milletmiş gibi kendinin bilincinde olmasını sezdirmeyi seviyorum.

mevi seviyorum.

Ben bir ayrım olduğunu sanmıyorum ama bu romandaki üç kardeş kadın arasında sana hangisi daha yakın geliyor şimdi?

Hiç düşünmemiştim. E tabii bir defa bir erkek olduğum için, önce en güzelleri olan Samiha aklıma geliyor. Sonra Rayiha'nın insanlığı. Rayiha'nın insanlığı ve Mevlut, romanımın asıl işlediği konu bu. Ama en çok şeyi de Vedita'yla anlatım, kadınların halini... Kötü kocaya düştü, kötü ve başarılı kocaya.

Romanın sonunda da Mevlut, kaybettiği Rayiha'sını anar, "Ben bu âlemde en çok Rayiha'yı sevdim," diye.

Evet. E niye söyledin kitabın sonunu şimdi.

O zamana kadar en meraklı okurlar kitabı okumuş olacak. Yazmayalım mı bunu?

Yok, yaz tabii. Şaka yapıyorum.

Dediğim gibi, romanın büyük bir hikâyesi var. Bunu düşününce de, benim şöyle bir öngörüm var: Daha belki erken ama Orhan Pamuk'un son romanları arasında en çok satılacak, en geniş okur kesimine ulaşacak romanı bu romanı olacak.

Evet, yayınevindeki arkadaşlar da öyle diyor. Rakamlar da şu anda öyle diyor.

Romanın hikâyesi o dönemleri yaşamış olanlar için bile ilgi çekici, çünkü geriye dönüp bakma fırsatı, düşünme fırsatı buluyor insan. Bu hikâye kırk yılın sonunda 2012'ye kadar geliyor. Sana önceden de soruldu ama *Notos* okurları için ben bunun yine önemli olduğunu düşünüyorum. *Kafamda Bir Tuhaflik* niçin 2012'ye kadar geldi de hemen bir yıl sonra yaşanan Gezi'ye gelmedi, niçin Gezi'yi anlatmadı Orhan Pamuk? Demek ki Orhan Pamuk'tan Gezi'yi anlatması bekleniyor.

Kronolojik olarak 2013 yazına kadar da getirebilirdim, Gezi'ye de gelinirdi. Ama Semih, sen şunu anlarsın, bu kadar çalışmışsın, bu kadar araştırma yapmışsın... Bugün hepimizin sözünü ettiği kentsel dönüşüm, yüksek apartmanlar, hayatımızın fazla betonlaşması üzerine sosyolojik bir araştırma yapmışım. Bu çalışmadan sonra gelip bu konunun popüler bir şekilde ele alındığı bir yola, son derece medya önünde olan bir konuya bağlamak istemedim. Niçin, çünkü o konunun tarihi bir olay olması yüzünden zaten kendi gücü var. Benim romanımın gücüyle değil, o olayın gücünden yararlanarak romanıma dikkat çekmek istemedim. Bu şuna benziyor: Herkes 1975'ten sonra 12

Kronolojik olarak Gezi'ye de gelinirdi. Bu çalışmadan sonra gelip bu konunun popüler bir şekilde ele alındığı bir yola bağlamak istemedim. Niçin, çünkü o konunun tarihi bir olay olması yüzünden zaten kendi gücü var. Romanımın gücüyle değil, olayın gücünden yararlanarak romanıma dikkat çekmek istemedim.

Fotoğraf CÜLBİN ERİŞ

Mart romanı yazdı. Ben istemedim yazmak. Benim sorunum mesaj verip vermemek de değil. Ayrıca altı yıl çalışmışım, sonra bu altı yılı, anlamak için verdiğim çabayı Gezi üzerinden anlatmam doğru olmaz.

Ayrıca romanın bu tür çok sıcak, önemli olayları içselleştirebilmesi için belli zamanları beklemek de gerekebilir.

Evet, aynen öyle. Halbuki bu kitap bir tarafa da düşün, gene de daha nitelikli, daha özenli bir şekilde derinleştikten sonra bari bir tarafa düşün elmamız. Böyle şap diye Gezi'nin ortasına düşmemeli.

Ben de böyle olmasını daha doğru buluyorum. Olsaydı, belki de bir bölüm okur da, sanki Gezi'nin değerinden yararlanıyormuş gibi, Gezi'ye getirmiş, diyecekti.

Ben *Kar* romanımı yayımlamadan –*Kar* 2002 yılının Ocak ayında yayımlandı– 2001'de 11 Eylül oldu, yani romanım yayımlanmadan beş ay evvel. Kitabımda iki kere Usame Bin Ladin adı vardı, çıkardım. Çünkü roman popüler olsun diye yazdı diyeceklerdi. Ruşen Çakır, Usame Bin Ladin, Rusya'dan gelen seks işçilerini Türkiye'de öldürmek istiyor, demişti. Ben de koymuştum, romanda böyle bir konuşma geçiyordu. Usame Bin Ladin adı kitap-

Özellikle birinci tekil şahısla konuşan kahramanlar, çok sık olmadan, metnin içinde bir romanın parçası olduğunu bize hissettirirler. Burada çok bari bir Bertolt Brecht etkisi var.

tan silindi. Niye, çünkü sıcak bir olaydı bu. Onun popüleritesinden daha evvel çalışmış olmama rağmen çıkardım kitaptan.

İstanbul bu kırk yılda muazzam bir değişim yaşadı ve Mevlut bu değişimi kendisinde her şeyiyle hissediyor, değişimden etkileniyor. Konumu da romanın sonuna doğru değişiyor.

Ama okurları gibi yaşamıyor. Benim orta sınıf okurlarım gibi yaşamıyor Mevlut o değişimi. Nostaljik biçimde, kötü adamlar geldi, değiştirdiler, gibi değil, başka türlü yaşıyor.

Romanın tekniğinden, anlatım biçiminden söz edelim. Meraklı okurlar romanın bu yanılla da çok ilgileniyor. Çünkü Orhan Pamuk'un bir romanı yayımlanıyor ve yeni yazarlar arasında "roman nasıl yazılır" gibi sorular üstüne düşünenler romanı böyle de okuyor. Üçüncü kişi anlatımı kullanılırken bir yandan da kişiler sırayla söz alıyor ama bu arada şaşırtıcı bazı şeyler de oluyor. Belki geçen yüzyıllarda böyle anlatımlara rastlıyorduk ama son dönemlerde pek rastlamıyoruz. Romanın başında doğrudan yazarın ağzından anlatılıyor, sonra kendiliğinden anlatıcı ondan anlatımı devralıyor ve sonra yeri geldiğinde, romanın kişilerinden biri olmasına rağmen, anlatıcının kişilerle karşılık-

lı diyaloga girdiği yerler bile oluyor. Sanırım altmış ikinci sayfadaydı, kişilerden biri, Süleyman, anlatıcının anlattıklarına, "Doğru değil," diye karşılık veriyor.

Bunun daha az gelişmişini *Benim Adım Kırmızı*'da –tırnak içinde söylüyorum, böyle övünmek gibi olmasın– buldum. Yani ara ara *Benim Adım Kırmızı*'da da okuyucuya bir şeyler söyler, böyle şeyler derdi Hasan da, şeklinde. Orada keşfettim onu. Yani kahramanlar, özellikle birinci tekil şahısla konuşan kahramanlar, çok sık olmadan, metnin içinde bir romanın parçası olduklarını bize hissettirirler. Burada çok bariz bir Bertolt Brecht etkisi var. 1970'lerde İstanbul'da belki yüz tane Brecht oyunu –çoğu da Brechtçi değildir o Brecht oyunlarının ama kimseyi kızdırmayalım– seyrettim. Ama orada kaldı bu. İşte o anlatımı Brechtçi oyunlar da çok fazla yapar. Durmadan, "İşte bu bir oyun, bilmem ne," diye se-yirciye seslenir.

Burada da anlatıcı sık sık araya girerek bir yabancılaştırma yapıyor.

Evet ama yabancılaşma etkisinden çok başka bir amaçla yaptım. İstersen önce yabancılaşma etkisini kısaca özetleyelim: Brecht, tiyatrosunun Marksist ve öğretici olmasını istedi. Böylelikle oyunu okurların, izleyicilerin duygularına kapılarak izlememelerini, katarsis, duygusal boşalım yerine zihinsel anlama yapmalarını istediği için, "Durun, bir oyun bu, öyle ağlayıp zırlama. Ne olup bittiğini, nedenleri, anlatmaya çalıştığım mekanizmayı anla önce," diye izleyiciyi yabancılaştırıyordu. Duygusal özdeşleşme yaşayarak çözümleyemeyen okuyucuyu ve izleyiciyi. Onun amacı bir anlamda eğitimdi. Benim amacım o değil. Benim amacım biraz hızlılık, yeni bir nokta bularak anlatımı hızlandırmak. Yani kahraman da bundan önce yazılanlara gönderme yapıyor. Bu, romanı hızlandırır. Hemen başkasının çengeline atıyor hikâyeyi, tartışmaya başlıyor. Halbuki öte yandan, o kahraman araya başka dolayimler koyacak, onu öğreneceğiz, o fikirde olmadığını söyleyecek, yarım sayfa gidecek. Oysa bu teknik hızlandırıyor. Hikâye renkli, dolu oluyor. Küçük bir sürpriz etkisi de var okurda. Gene bu Orhan ne yapmış, biraz oyuncaklı.

Anlatıcının ara sıra okura seslenmesi okuru uyanık tutuyor ve roman içine de çekiyor. Yani onu, romana katılmasını kışkırtıyor bir bakıma.

Yaptığım teknik değişikliklerin, küçük buluşların büyük felsefesini yapmak istemiyorum. Onlar benim zanaatımın eğlenceli parçaları. Evet, genç olsaydım bu yaptığım şeyin felsefi, estetik roman sanatı üzerine sonuçları hakkında büyük laflar etmek isterdim ama bugün değil.

En sonunda bütün bunlar küçük orijinal şeyler. Okurun yazara saygısı da artıyor. Küçük buluşlar yapmış, çok bozmuyor, ukala değil, bunları kendini teşhir etmek için yapmıyor, kitabı canlı oyuncaklı, okuru da bir oyuna davet ediyor. Yaratıcı bir oyun bu. Yazar da bir yenilik duygusu yaşıyor. Hepimizin bildiği konular, onları hem inandırıcı bir şekilde hem de oyuncaklı bir şekilde anlatmaya çalışıyorum.

Sen romanın anlatım biçimi, dili, tekniği bakımından hep bir arayış içindesin. Zaman zaman önemli değişiklikler de oluyor. Biliyoruz ki *Beyaz Kale*'den başlayan, *Kara Kitap* ile sıçrama yapan bir roman anlayışın var.

Sonra da *Benim Adım Kırmızı*'da devam etti. Burada da o üçü bir sıra gibidir yani.

Sonra *Kar*, *Masumiyet Müzesi*, bu ikisinden biraz daha farklı tekniklerin kullanıldığı *Kafamda Bir Tuhaflık* geliyor. Bu romanlarında da öncekilere göre farklı bir roman anlayışın olduğunu söyleyebilir miyiz?

Gençliğimde olsaydı derdim. Şimdiyse bunlar hikâyeyi iyi, inandırıcı, eğlenceli, ikna edici, kitabı sevdireci bir şekilde anlatmanın yolları. Edebiyat tarihi üstüne çok düşündüm, derslerde ve Columbia'da böyle şeyler anlatıyorum. *Anna Karenina*'yı anlatırken bile Columbia'da, Bakın, Anna intihar ederken Tolstoy, farkında olmadan ya da olarak, iç monoloğu keşfediyor orada, diyorum. James Joyce giderken duvarda reklamlardaki insanları görüyor ve bir iç monolog yapıyor. Tolstoy'un aklına bir şey geliyor ve romanını güzel yapmak istiyor. Yani yaptığım teknik değişikliklerin, küçük buluşların büyük felsefesini yapmak istemiyorum. Onlar benim zanaatımın eğlenceli parçaları. Evet, genç olsaydım bu yaptığım şeyin felsefi, estetik roman sanatı üzerine sonuçları hakkında büyük laflar etmek isterdim ama bugün değil.

***Kafamda Bir Tuhaflık*'ın dışına çıkıp senin çeşitli konularda görüşlerini de almak istiyorum, *Notos* için. Yayımlanan öykü kitaplarını ve romanları çok yakından izlemeye çalışan birisi olarak, bizde bir yılda yayımlanan romanlar arasında okunmaya değer romanların çok az olduğunu düşünüyorum.**

Kızdırma kimseyi Semih.

Zaman zaman yazarak anlatmaya da çalışıyorum bunları. Yazdığım için sorun yok. Dünyada neler yazılıyor, onu da en azından çevirileri yapıldıkça okumaya, kaçırmadan izlemeye

çalışıyorum. Bizde yazılan romanla orada yazılanlar arasında bir fark olduğunu düşünüyorum. Senin böyle bir gözlemin var mı?

Şimdi şunu söyleyebilirim. Ne dünya edebiyatını, ne Türk edebiyatını yirmi yaşında, otuz yaşında, hatta kırk yaşında olduğum gibi izliyorum artık. Türk edebiyatını hiç izleyemiyorum, çünkü eskiden şöyle bir kural vardı: Zaten senede kırk kitap çıkıyordu, eh yansını izliyorduk, zaten kitapçıda da vardı, “Orhan Bey siz buna bakmadınız,” derlerdi. Ben de her gelen yeni kitaba bakardım şöyle.

Şimdi bir yılda yaklaşık bin roman yayımlanıyor.

Evet, bin roman, günde üç roman demektir. Kemal Tahir de *Romancılarımız Konuşuyor* adlı röportajında, “Yahu Fransa’da her gün on roman yayımlanıyormuş, inanıyor musunuz,” der.

Peki, şimdi yılın üçte birini Amerika’da, New York’ta geçiriyorsun. Peki Amerikan edebiyatını yakından izliyor musun orada?

İzliyorum ama Türk edebiyatı gibi. Yani öyle alıp her şeyi okumuyorum. Artık yazarlar orada da belli. Bana Amerika’yla ilgili bir şey soruyorsan, sana hiçbir yere anlatmadığım bir konuyu anlatmak isterim. Bu sene Amerikan yayın çevreleri ve yazarları arasında korkunç bir kötümserlik vardı. Çok bariz bir nedeni var, herkes onu konuşuyor. Orada kitap sanayi küçülüyor. Herkes Türkiye’dekinden daha çok okuyor ama basılı kitap şeklinde okumuyor. Daha kalitesiz, daha ucuz ne var, herkes onları okuyor. Ve daha kötüsü, kitapçılar çöküyor ve bütün hayatımın en önemli şeyidir o, kitapçıya gidersin, bir saat kalırsın, yeni kitapları görürsün, onları karıştırırsın, kapağına bakarsın, şunu alsam, kendime bilmem ne rafı yapayım dersin, hiç düşünmediğin şeyler yaparsın. Kitapçı bir defa kitapları tanıma yeridir, o mekân, o ne bileyim, agora, o kitap pazarı yok oluyor. İki; o yok olunca, kitabı bari yarı fiyatına alayım, indiririm, arada bakarım diyorsun. Üç; daha önemlisi, bir kütüphane yapma fikri yok oluyor. Ben hayatımın belki de yirmide bir vaktini kütüphane yapmakla, o kitaplarla sıcak evlerde kütüphaneler inşa etmekle, onlar için paralar kazanmakla geçirdim. Ve ne bileyim, entelektüel demek, aydın demek kâğıtlı bir şeyle, kütüphanesiyle tanınmak demek.

Herkesin elinde bir Kindle.

Evet, herkesin elinde bir Kindle var. Biz ne

Bu sene Amerikan yayının çevreleri ve yazarları arasında korkunç bir kötümserlik vardı. Orada kitap sanayi küçülüyor. Daha kalitesiz, daha ucuz ne var, herkes onları okuyor.

yapıyoruz... ne bileyim, Kemal Tahir. Tamam, ben ezelden çok severim Kemal Tahir’i, hepsini okumuşumdur ama insan beş tane okur, on beş tane bir gün okuyacağım diye alır koyar. Şimdi almıyor. Almayınca ne oluyor, kitap satışları, kitapçı satışları düşüyor. Amerikan kitap sanayi belki de Türk kitap sanayinin yirmi beş mislidir ama yirmi beş mislinden yirmi üç misline düşüyor ve korkunç bir kötümserlik. Amerika’da bu konuda yazılar çıkıyor, Türkçeye hemen çevriliyor. Bir tek çevrilen konu bu. Çünkü Türkiye’de kitap sanayi çok mutlu bir şekilde büyüyor. Orada ne olduğuyla kimse ilgilenmiyor. Burada kitapçı arkadaşlar belki de otuz yılda ilk defa, Amerika’dakilerden daha mutlu. Şimdi bizim kitap sanayi onu geçti mi? Yaklaşamadı bile ama büyüme olunca insanların ruh hali bambaşka.

Peki, bizde yazılanlara ya da yapılan tartışmalara, dergilerde yayımlanan yazılara bakınca, şöyle bir düşüncem de var benim, ara sıra başkaları da söyler: Bizim edebiyat üstüne düşünmeyen bir edebiyatımız var. Ne dersin?

Düşünmüyor değil de, düşünenleri, yazılı basında düşünenleri ortaya çıkaracak bir dizge yok. Pek çok sebebi var. O ambargo kuralına uyulmamasını bu kitapta tekrar yaşadım. Yani Batı’da, Fransa’da ya da Amerika’da bir kitap çıkıyor, siz çıkmadan evvel gönderiyorsunuz eleştirmenlere ve gazete eklerine. Diyorsunuz ki, “Lütfen çıkmadan evvel bir şey yazmayın.” O zaman nitelikli bir kitabı gene on beş gün okuyacak, üç gün düşüncecek, beş gün yazacak. Yirmi gün isteyen eleştirmene ulaşamıyorsun. Neden, çünkü ambargoya uymuyor. Kim öne geçerse hemen matbaaya koşup gazeteye aktarmaya çalışıyor. Bunu kötü bir şekilde yaşadım ve her seferinde anlaşıyorsun birisiyle, sonra o sözünü dinlemiyor, bir de başkalarını aldatmış oluyorsun. Bu ambargo kuralına uyulmadıkça parlak eleştirmen ortaya çıkması zor. Neden, çünkü ben kitabım çıktığı gün bir de ülkedeki en etkin eleştirmenin yazmasını istiyorum. Diyelim ki *Cevdet Bey ve Oğulları* çıktı, gerçekten de Fethi Naci duyurdu. E şimdi böyle bir şey olamıyor, çünkü hurra diye ilk röportajı kim yapacak, kimin yazdığı önemli değil, önemli olan öteki gazeteden önce yapmak ve birinci zorluk bu. İkinci zorluk şu: Batı’ya göre kitap ekleri gene biraz yayılıyor, ben yazar olduğum zaman *Cumhuriyet* gazetesinin kitap sayfası yok-

tu, bir kitap köşesi vardı. Kitap ilavesi Batı'da vardı. Şimdi bir ilerleme var ama o kitap ilaveleri de öne çıkmıyor.

Ama ben romancıların, öykücülerin ya da şairlerin başka yazarlar ve şairler üzerine yazmalarını çok önemsiyorum. Öteki Renkler ve Manzaradan Parçalar kitapların bu yüzden önemli. Sonra Saf ve Düşünceli Romancı, herkese okutmaya çalışıyorum. Yeni bir yazarın mutlaka okuması gereken kitaplardan biri.

Öteki Renkler ve Manzaradan Parçalar bin sayfa. Ben, ne bileyim, herhalde bir on sene sonra Türk edebiyatı üzerine yazılanlardan bir seçme yapmayı düşünüyorum.

Dünya edebiyatıyla ilgili bir şey soracağım. Amerika'da yayımlanan romanlara baktığımız zaman ya da Avrupa'dakilere, özellikle modernizmin yirminci yüzyılın başındaki büyük yaratıcılarından sonra, yeni büyük yaratıcıların gelmediğiyle ilgili yaygın bir düşünce de var. Katılıyor musun?

Katılmıyorum. Bu yaratıcıları biz okuyoruz bugün ama onları gönlümüzde özel ve yüksek bir yere koymuyoruz henüz. O yukarı koyma işini edebiyatçılar, edebiyat profesörleri, tarihçiler, üniversiteler yapacaktır. Bugünkü yazarlar için de böyle olacaktır. "Eskiden edebiyat ne güzeldi, şimdi yetenek yok" yarğısı, benim pek inanmadığım bir şey.

Peki, bizim okurlarımız yazarların kendileriyle ilgili bilgileri de merak eder. Kitapların almış iki dile çevrilmiş, on iki milyondan çok satılmış. Bunlar zamanla ve giderek hızlanan bir süreç içinde oldu. Bütün bunlardan sonra Orhan Pamuk'ta bir değişim oldu mu?

Bunlar bir günde değil, yavaş yavaş, halka halka genişleyerek oldu. Başlangıçta kimse oku-

muyordu beni, böyle yazarlar da var. Derken on iki milyon kişi okumaya başladı. Adım adım olduğu için çok sarsıcı bir şey olmadı. Nobel'den sonra gene böyle ufak bir yükselme oldu, beklenti oldu ama Nobel haberini aldığım da Masumiyet Müzesi'nin ortasında daydım. Şimdi daha çok özen gösteriyorum. Belki bu kitabıma altı yıl vermemin bir sebebi de o olabilir. Hiçbir kitabı aceleyle getirmedim, özene özene yaptım. Benim edebi sorunun zaten var, bir de pek hoşuma gitmiyor ama siyasi sorumluluk, zaten o da vardı, artırdı. Daha ünlü yaptı, daha çok okur getirdi. Şikâyet edecek bir şey yok. Ama düşünmemde, çalışmamda bir değişiklik yaratmadı. Daha çok çalıştım belki.

Peki yani, dünyadaki okurların beni buradaki okurlarımdan daha çok anlıyor gibi bir şey söylüyor musun?

Yok, hayır, demiyorum. Sen de çok kıskırtıcı sorular soruyorsun.

Bunu dünyada da tanınan başka yazarlardan duydum çünkü, onun için söylüyorum. Ben böyle bir şeyin olanaksız olduğunu düşünüyorum ayrıca.

Şunu diyebilirim olsa olsa. Dünyada hakkımda olumlu eleştiri daha çok çıkıyor. Burada çıkmıyor da demiyorum. Bu kitabım da çok iyi karşılandı.

Az önce sözünü ettim, Türkiye'de yalnızca okurlarının değil, bütün insanların Orhan Pamuk'tan beklediği başka şeyler var. Doğru yanlış, bekleniyor. Ülkenin çok önemli, yakıcı sorunlarıyla ilgili, bunlar büyük ölçüde siyasal sorunlar, söz söylemen bekleniyor, söylediğin zaman da etkisi oluyor.

Hayır, söz söylesin değil, bizim istediğimiz sözü söylesin. Olur mu, her sözü söylersem daha da kötü. Arada istemedikleri zaman, "Sussun artık, yeter". O da var. Aynı insan bir gün, "Niye konuşmuyor"; ertesi gün, "Sussun artık, yeter". Onun için, onun istediği sözü söylemem bekleniyor.

Aşağı yukarı aynı yıllara tanıklık ettik. Ben bu ülkenin bir gün bile demokrasiyi yaşamadığını düşünüyorum, söylüyorum bunu. Yani dünya ile karşılaştırdığımız zaman, yaşadığın Amerika'yla sözgelimi...

Yaşamak sayılır mı, dört ay yaşıyorum orada. Ama tanıyorsun. Burayla orası arasında özgürlükler, düşünce özgürlüğü, siyasal hayat, bunların insanlar üstündeki etkileri, en temel farklar neler sence?

Anlaşılmadığım durumlar olmuştur ama hangi yazarı dünyada doğru dürüst anlamışlardır ki. Ben bu durumda da ülkeyi kötü, ülkedeki edebi durumları da yetersiz ilan etmem. Şikâyetçi bir yazar değilim.

Kendim çok yaşamadım ama iyi bir şey yaparsan onun takdir göreceği duygusu burada daha zor geliyor. Bu da, iyi bir şey yapmaya niyet eden kişiyi destekleyici değil. Sen uğraşacaksın, didineceksin, orijinal bir şey yapacaksın, hayatının dört yılını vereceksin, bir de öte yandan, ne bileyim, gazetede ki siyasi olarak önemli kişiyi, bilmem kimin patronunu, bir takımı, grubu da tavlaman lazım. Dünyada da bu böyle değil demiyorum ama daha az. Amerika üç yüz milyon mu, üç yüz yirmi milyon mu ne, orada anonim olabiliyordu yazar ve eleştirmen senin kişisel düşmanın değil, aynı lokantada göz göze gelip niye yan baktın durumları olmuyor. Daha çok, iyiyi ortaya çıkaran bir mekanizma var. Bizde bu daha az.

Sanıyorum bir de edebiyat dünyası içindeki tartışmalarda da, yani burada sözelimi her türlü sorunu yazılından çıkarıp kişiselleştirmeye çok yatkın bir tutum ve kültürümüz var. Batı'da bunun böyle olmadığını sanıyorum.

Bilmiyorum. Artık çok şey yapmak istemiyorum. Ben mutlu bir yazarım. Evet, anlaşılma-dığım durumlar olmuştur ama hangi yazarı

dünyada doğru dürtüst anlamışlardır ki. Ben bu durumda da ülkeyi kötü, ülkedeki edebi kurumları da yetersiz ilan etmem. Şikâyetçi bir yazar değilim. İşte Türkiye'nin en çok satan yazarıyım, kitabımı da herkes tatlı tatlı övüyor, başka ne isterim ki. Onun için, bir de bu durumdayken, aman Fransa'da daha iyi, Amerika'da daha iyi diyecek halim yok. Daha iyi durumlar yok mu, iyi yapamadığımız şeyler yok mu, çok. Ama bunun yeri burası mı şimdi, değil diye düşünüyorum. Benim anlatabileceğim bu. Bir de, insanlar çok alıngan. Ne kadar olumlu yaklaşırsan, ne kadar çok güzel yapmışsın çocuğum ama şuraya şunu yapmasaydın, satır başlarını büyük harfle başlaman gerekir, deyince herkes, vay alçak, bizi küçümsedi, diye başlıyor.

New York'ta üniversitedeki dersler, öğrenciler... onları da merak ediyorum.

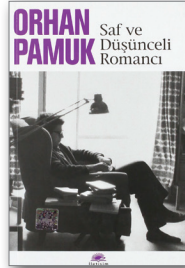
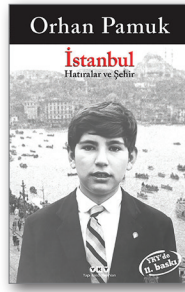
Columbia'da ders veriyorum ama bu benim uykularımı, vaktimi, enerjimi çok almıyor. İlginç notlarımı yayımlamayı düşünüyorum. İngiliz edebiyatı bölümünde ders veriyorum, Roman Sanatı diye bir ders var. Ama bu sene yazarlık okulunda da bir iki konuşma yaparım. Bu roman son altı ayında artık

“Eskiden edebiyat ne güzeldi, şimdi yetenek yok” yargısı, benim pek inanmadığım bir şey.

kulaklarımdan fışkırdı. Çok yoğun bir şekilde çalışarak bir roman yazdım. Neler yaptığımı anlatmak istiyorum, dedim. Öğrencilerin hepsi geldi ve onlara romanı bitirme sürecinin altı ayını anlattım. Nasıl uyumun kaçtığını, nasıl bazen kısaltmadığımı, kısaltmak istediğimi... Diyelim ki Mevlut'la Rayiha'nın düğünü. Bunun için yazmışım yedi sayfa. Halbuki kitap yedi yüz sayfaysa, yüzde birini geçmemesi lazım ya da beş yüz sayfaysa beş sayfa olması lazım bu konunun. Ve bu mantıkla romanı kısaltmam gerekti. Kısaltma deyince şunu düşünüyoruz: Kötü şeyler var, çıkar at. Atıyorsun, okuyorsun; en kolay kısaltma odur. Kötü yerleri atarsın, bilakis, kitabın ortalama güzelliği yükselir. Ama bütün ayrıntılar aynı derecede cazipse, bir de durmadan onları araştırmışsın, böyle uğraş uğraş. Kıyamıyorsun. Onu yedi sayfadan beş sayfaya düşürmeye kararlıyım. Ayrıntılar kötü olduğu için değil inan, bütün panorama içerisinde bir dengesi olması gerektiği için. Ondan sonra ne yapacaksın bütün bu insani durumları. Birisi, niye kısaltıyorsun o zaman, diyor, biri bilmem ne diyor, öğrencilerle konuşuyoruz ama o zaman şuraya geliyorsun. Bir roman, bir de bir romanın uzunluğu, kalınlığı gene ahlaki bir şey. Her yazar bunu takmak zorunda. Yani insanlara diyorsun ki, al sana on iki saat verdim. E sen de diyorsun ki, o kadar da bir şey yok burada. Roman, yeni çıkmış her kitap bir taleptir aslında. Beni oku, burada on iki saatlik talebi makul kılacak bilgi var, diyorsun.

Bu söylediklerin bence çok ilgi çekici.

Bunları da tartıştık sınıfta. İlk hafta bunları konuştuk. İngilizcede iki tabir var. *Copyediting* için. Yani bir metni okurken editörlerin yaptığı iki türlü iş vardır. Biri, buraları inandırıcı değil, birazcık daha anlat ya da tarihi kısımlar anlaşılıyor, o yanlışlık nasıl oldu, o anlaşılıyor mu gibi daha olay editörlüğü ya da duygusal editör diyelim. Olayların inandırıcılığına, ikna ediciliğine, güzelliğine ilişkin. Bir de cümleleri düzeltmek, cümleleri daha saydam hale getirmek, tekrarları kaldırmak, cümlelerin ahengini, havasını, yapmak istediği şeyi kavrayıp onu net bir şekilde yaptırmak. İkisi hakkında iki kere iki saat konuştum. Ve tartıştık. Kafam bunlarla doluydu. Ben romanı bitirmek için bilmem kaç yıl evvel bıraktığım sigaraya başladım. Bir yere geldim, ya yapamıyorum, dedim. Kız arkadaşım hasta, ben,

Şimdi Patrick Modiano okuyorum. Bir de okumak istediğim başka kısa roman yazarları var, Hermann Hesse filan da okumak istiyorum, Hemingway de. Çünkü bir kısa roman yazmayı çok istiyorum.

Bakkala gidiyorum, sigara alacağım. Hiç itiraz etme, anca böyle bitiririm, dedim. O da izin verdi, gittim, sigara aldım, eve geldim, hepsini yaktım falan. Sonra tekrar bıraktım. Böyle böyle bitirebildim romanı.

Peki sonunda, şunu da yapsaydım dediğin bir şey kaldı mı geride?

Var. Çok değil. O vakti tanıdım işte kendime. Yapı Kredi'deki arkadaşlar, yöneticiler benden bu kitabı Mart ayında, önce Şubat'ta, sonra Aralık'ta bekledi. Sen de vardın hatta, 2013 yazında buluşmuştuk seninle. Ben de tamamlayacağımı sanıyordum, kimseyi kandırıyordum. Daha doğrusu başta kendimi kandırıyordum, sonra onları kandırıyordum ama aslında kendimi kandırdığının da farkında değildim, onları kandırdığının da. Böyle böyle tamamlanıyor derken bitiremeyeceğini anlayınca bir küçük, ne diyelim, bunalıma giriyorsun. Utanıyorsun da, bu kadar çalış çalış; hani ilk romanını yazan, aslında bir türlü bitiremeyen biri gibi de hissediyorsun.

Son olarak da yeni yazmayı tasarladığın kitabından söz edelim istersen.

Evet. Şimdi Patrick Modiano okuyorum. Bunun bir nedeni de, *Le Figaro* dergisinin röportaj yapma isteği. Zaten okumuştum çevrilen kitaplarını, yine birkaç kitabı Amerika'da yayımlandı. Bir de okumak istediğim başka kısa roman yazarları var, Hermann Hesse filan da okumak istiyorum, Hemingway de. Çünkü bir kısa roman yazmayı çok istiyorum. *Kara Kitap*'tan sonra *Yeni Hayat*'ı yazmaya benzediği için bu durum, acaba *Yeni Hayat*'taki gibi mi yapacağım endişesine kapılıyorum. *Kara Kitap* bitince de kısa bir roman yazmayı çok istedim. Şimdi o duygu var. Konusu da aklımda. Kuyu kazan bir adam ve çırağıyla ilgili bir şey var aklımda. Bakalım girebilecek miyim. Notlarını almıştım, cümleler, araştırmalar. Gene otuz yıl evvel yaptığım bir röportaja dayanıyor. Gördüğüm insanlarla, bir kuyu kazan kuyucuyla ve çırağıyla konuşmuştum. Bu romana belki girerim, belki girmem. Sonra üzerinde not aldığım sekiz dokuz tane ayrı, gene böyle beş yüz, dört yüz sayfalık tasarımlarım var ama gerçekten bir beş yüz sayfalık kitaptan bir başka beş yüz sayfalık kitaba geçmek istemedim. Şimdi çabuk, lirik, şiirsel, daha metafizik, toplumsal tablo çizmekten çok insani derinliğe giden kısa bir roman yazmayı düşünüyorum. Bakalım göreceğiz, yapabilecek miyim. ■